

UBITI LEONARDA DA VINČIJA

KRISTIJAN GALVES

Preveo sa šanskog
Jovan Belan

Laguna

Naslov originala

Christian Gálvez

MATAR A LEONARDO DA VINCI

Copyright © Christian Gálvez, 2014

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Almudeni, ljubavi

Edicija HISPA, knjiga br. 1

© Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Vinci, tu victore.

Vinci colle parole un proprio cato.

Tal che dell'arte tua ogni autore
resta dal vostro stil vinto e privato.

Vinči, ti pobeđuješ.

Pobeđuješ rečima poput pravog Katona.
A tvoja veština je takva da sve druge autore
Svojim stilom poražavaš i zasenjuješ.

NEPOZNATI AUTOR

Autorova napomena

Ovaj roman inspirisan je stvarnim događajima. Predstavlja plod višegodišnjeg rada, putovanja, poseta brojnim arhivima, bibliotekama i muzejima. On je plod minucioznog istraživanja, sakupljanja podataka iz raznih izvora i rekonstruisanja stvarnih događaja.

1

*2. maj 1519,
imanje Klos Lise u Amboi*

– Veličanstvo, Leonardo da Vinči je na samrti.

Za samo nekoliko trenutaka pretrčao je široke stepenice koje su vodile do prvog sprata imanja Klos. Francuski kralj Fransoa Prvi ignorisao je kraljevski protokol kako bi što pre dospao do kreveta u kojem je ležao njegov prijatelj.

Dva dana ranije, nije ni načas oklevao da ostavi suprugu Klaudiju u pouzdanim rukama čim su se razjasnila sva pitanja oko zdravstvenog stanja njegovog četvrtog sina i budućeg naslednika kuće Valoa–Angulema. Njegovo poverenje u usluge zamka Sen Žermen an Le bilo je bezgranično.*

I tamošnji glasonoša bio je škrt na rečima i direktan: „Veličanstvo, Leonardo da Vinči je na samrti.“

Nije bilo potrebno ništa dodati. Fransoi Prvom i Klaudiji bilo je dovoljno da se zgledaju i shvate kako nepredviđeni događaj može imati samo jedan ishod. Kao kralj, kum, kao učenik i prijatelj, vladar će prisustvovati izdisanju velikog majstora iz Firence.

* Jedan od poseda francuske dinastije, smešten blizu Pariza. (Prim. prev.)

Proveo je dva dana u putovanju bez odmora, idući ka Leonardu i razmišljajući o poslednjim događajima. Prošle su samo tri godine otkako je Fransoa Prvi od Valoe i Anguleme trijumfalno ušao u Milano nakon što je u bici kod Marinjana pobedio Švajcarsku konfederaciju, koja je do tada tvrdila da ima vlast nad Milanskim vojvodstvom. Plamen njihove žudnje za teritorijalnim proširenjem ni na trenutak nije uspalio um mladog kralja, zaljubljenika u književnost i umetnost. Razumno je zahtevao tek osnovne stvari: ono što je po nasledstvu pripadalo njegovoj supruzi Klaudiji, kćeri Luja Dvanaestog Orleanskog, prethodnog kralja Francuske. Tada se u Milanu nalazio Leonardo, svakim danom sve više starac, ali i dalje dovoljno čio da se odvaži na još jednu pustolovinu: da ponovo pređe granice svoje zemlje i, ovog puta, prihvati poziv ni manje ni više nego kralja. Postaće njegov prvi slikar, prvi inženjer i prvi arhitekta. Doduše, Fransoa je za njega u to vreme imao i drugačije planove. Mnogo više nego kao izvršilac javnih poslova, Leonardo mu je bio potreban kao savetnik, prijatelj, otac.

„Možeš da radiš šta god ti volja“, bile su kraljeve reči upućene Leonardu, koji je, čim je stigao u novo seosko boravište, još pre no što je posluga raspakovala njegove potreštine i boje počeo da osmišljava svoju novu radionicu.

„Kako da se oprostiš od nekog kad nisi spreman za to i kada osećaš da ti je ostalo još toliko stvari da поделиš s njim?“, razmišljao je kralj dok se peo stepenicama na prvi sprat kuće u kojoj je tri godine ranije odseo njegov italijanski prijatelj.

U tom zdanju od crvene cigle i škrljca trenutno su bili svi: njegovi malobrojni prijatelji, posluga, deo kraljevskog dvora smešten u Amboi. Kada je ušao u prostoriju, nije želeo da prekine ritual u kojem je, ležeći na krevetu, učestvovao starac. Kralj je docnije shvatio da se Leonardo, koji se uvek kolebao između vere i razuma, najpre ispovedio a zatim

primio poslednje pričešće, dokaz da se život sina Vinčija sasvim primakao kraju.

Pogledao je po sobi. Kao da se ništa nije promenilo. Pisaći sto njegovog prijatelja i dalje se nalazio naspram prozora, tamo gde ga je on video poslednji put kako piše. Sa desne strane i dalje je bio kamin, koji nije delovao kao da je korišćen u poslednje vreme.

Čim je sveštenik obavio posao u ime Boga, pomerio se od kreveta kako bi pustio kralja Francuske da se približi. Ako je u kuću i stigao u žurbi, ona se sada pretvorila u niz dugih, teških, sporih, opreznih koraka kojima je iskazivao poštovanje. Dok je Leonardo pomerao glavu, očigledno iznenađen neočekivanom posetom, Fransoa Prvi je usiljenim osmehom nagradio Maturinu, svoju kuvaricu, za društvo koje je pravila njegovom „ocu“. Bila je to glavna domaćica kuće u pravom smislu te reči. Ta dama već zašla u godine čekala je iz prikrajka, držeći čebe, zabrinuta da bi se njen gospodar mogao prehladiti. Nagomilane bore na njenom licu, posledica ogromnog iskustva, činile su zbirku kakva se nije mogla naći ni u najboljim kolekcijama velikog mecene Lorenca de Medičija.

– Večerao je toplu supu – procedila je, sklanjajući pogled na kralja. Duboko ga je poštovala iako je njeno potpuno poverenje uživao njen gospodar.

Pored uzglavlja je sedeo Frančesko Melci. Leonardov verni lični sekretar proveo je pored njega samo dvanaest godina, ali nežnost, brižnost i prisnost učinile su ga desnom rukom velikog majstora.

– Sve je spremno, veličanstvo – rekao je kralju.

Vladar je odmah razumeo smisao njegovih reči. Leonardo je imao vremena da se odmori i pripremi za odlazak, te se podrazumevalo da je već spremio testament i da ga više ništa ne vezuje za svet živih.

Fransoa Prvi Francuski brzo je pogledao prema svom kraljevskom savetniku Fransoi Demulenu. Jedna od veština mladog regenta bila je sposobnost neverbalne komunikacije, koja je umela da bude veoma korisna u okolnostima poput trenutne. Već sledećeg trenutka, Demulen je tražio od pratnje koja je ispunjavala maleni salon, sada u ulozi glavne spavaonice, da omogući njegovom veličanstvu nekoliko minuta nasamo s Leonardom. Laganim pokretom ruke pokazao je da zatim mogu da ostanu kod njega ako budu želeli. Nije trebalo ništa kriti od onih koje je ujedinjavala ljubav prema Leonardu.

– *Mon père...* – bile su jedine reči koje se vladar Francuske odvažio da izgovori.

– Francusko – rekao je veoma slabim glasom Leonardo, sa poverenjem koje je prevazilazilo svu uobičajenu formalnost. Zadržao je običaj da italijanizuje imena ljudi s kojima je razgovarao. – *Grazie* što ste obavili...

– Nema na čemu – prekinuo ga je Fransoa, ne želeći da starac uzalud troši snagu.

– Gde je Kaproti? Mislio sam da bi u ovakvom trenutku želeo da bude prisutan.

Bio je svestan da pitanje nije najprikladnije, ali morao je da ga na neki način potegne, a nije znao koliko vremena mu je ostalo.

Mladi Fransoa požurio je da odgovori. Znao je da je Salaj* svestan delikatnosti maistrovog zdravstvenog stanja.

* Đan Đakomo Kaproti da Oreno, Salaj („Đavo“), imao je u najmanju ruku ambivalentan odnos prema Da Vinčiju, kao i Da Vinči prema njemu. Salaj mu je pozirao za slike *Sveti Jovan Krstitelj* i *Bahus*, možda čak i za *Monalizu*, a na *Inkarniranom anđelu* Kaproti se pojavljuje sa udom u erekciji, što može da pojasni narednu repliku Galvesovog Leonarda. Mnogo veće Leonardovo poverenje od njegovih učenika uživao je ovde pominjani Francusko Melci. (Prim. prev.)

Učinio je da Kaproti o tome bude obavešten pismom, na šta je kao odgovor dobio škrto: – Do toga je pre ili kasnije moralo da dođe.

Posredovao je oprezno i krišom pa poslanica nikada nije dopala šaka Leonardu. Fransoa je imao dovoljno želje da mu odgovori kad se već, uprkos zapuštenosti, Leonardo u testamentu veoma velikodušno setio Đana Đakoma Kaprotija Salaja. Tako je odlučio najveći genije kojeg je on ikad upoznao, ali Fransoa Prvi je želeo da Leonardo ne sazna za prepisku kako ne bi došlo do većeg zla. Jednom kralju nije bilo previše teško da laže.

– Đakomo je u Firenci. Završava neke poslove s novcem – ustvrdio je sa nametljivom uverljivošću. – Pošto ne bi mogao da dođe na vreme kod vas u Francusku, više sam voleo da ga ne uzbunjujem ovim tužnim događajem.

– Prokleti đavolji kovač! – viknuo je Leonardo, bučno se zakašljavši. – Sigurno je izvadio ud pa ga javno šeta i, u isti mah, čisti novčanike. Šta bi taj drugo i umeo!?

Fransoa je sklonio pogled kako bi sakrio osmeh. Zaverenički je osmotrio Maturinu ali je naišao samo na prekoran muk te je porumeneo. I dalje je pažljivo pratio scenu. Uprkos tuzi koja je ispunjavala prostoriju, iskrivio je usta u grimasu koja je mogla da se pretvori u smeh. Ali u sledećem trenutku, Leonardo je ponovo usmerio pogled spram kralja Francuske, kako je činio već više od dvadeset godina.

– Leonardo, *mon ami*, polako... – prošaputao je Fransoa, milujući kosu uznemirenog starca koji se lagano pomerao ispod pokrivača. – Ima li išta što bih mogao da učinim za vas, *maître*?

– Ne, veličanstvo. Više tu nema šta. Hteli su da ubiju Leonarda da Vinčija. U tome su na kraju, na ovaj ili onaj način, uspeali.

Majušne suze pomolile su se u ogledalima Maturinine duše. Frančesko Melci je odmahnuo glavom.

Što je vreme više prolazilo, Leonardu da Vinčiju bilo je teže da govori. Pokušavao je da polako odmeri dah koji je ispuštao bistro i racionalno, kao da je pronašao izum za artikulisanje neophodnih reči u pravom trenutku.

– Morate da mi oprostite, veličanstvo – zapanjen pogled Fransoe Prvog otkrivao je da ne razume slikarevu poniznu molbu. – Vi i svi drugi ljudi. Vi i sam Bog na nebu. Tražim oprostaj što moj rad nije imao vrednost koju je morao da ima. On je uvreda za Tvorca i za sve što je on stvorio...

Ovog puta su vlažne Leonardove oči postale staklaste. Vazduh sobe mirisao je na oproštaj i imao gorak ukus. Fransoa Demulen, oličenje protokola na kraljevskom dvoru, činio je divovske napore da ničim ne promeni svoje držanje. Nije spadao u one koji su uživali poverenje velikog firentinskog majstora na samrti ali mu je bio naklonjen samo zbog načina na koji se ophodio prema svom učeniku i, u isti mah, gospodaru Francuske. Tek nekoliko meseci nakon što se smestio na jednom od francuskih poseda Fransoa Prvog, nadareni italijanski umetnik zračio je najiskrenijom zahvalnošću zbog mecenstva sa kakvim se nije moglo uporediti nijedno koje je doživeo u rodnoj zemlji.

– Nisam ja neko ko treba da daje savete jednom kralju. To je posao za druge koji će ga, vrlo moguće, obaviti bolje od mene – rekao je Leonardo, pokazavši jedinom pokretnom rukom ka Fransoi Prvom, koji se u tom trenutku prenuo iz misli. – Ali dopustite da vam kažem, veličanstvo, da u sopstvenoj mladosti morate pokušati da obezbedite ono što će smanjiti štete vaše starosti. Pošto ste ljubitelj književnosti i umetnosti koji smatra da je mudrost jedina hrana starosti, učinite u mladosti sve što je moguće i nemoguće da vam toga u starosti ne manjka.

– Tako ću i učiniti, *maître* Leonardo...

Kao da mu se svezao jezik. Čak ni kada se borio sa šezdeset bronzanih topova protiv dvadeset hiljada vojnika koji su pripadali trima grupacijama Konfederacije u bici za Milano, nije ovako ostao bez reči.

– Keko, prijatelju – obratio se Leonardo Melciju – raspolažite svime za šta i kako smo se dogovorili. Sada ste vi zaštitnik.

Pauze između reči bile su svaki put sve duže.

– Tako ćemo i učiniti, maestro – Frančesko je klimnuo glavom više osećajno nego poslovno. – Sve je spremno. Možete počivati u miru.

Leonardo se okrenuo prema svojoj vremešnoj služavki. Pre no što je progovorio, zagrlio ju je ogromnim osmehom. Maturina je brisala suze maramicom koja će joj za nekoliko dana biti predata na poseban način.

– Maturina, prosledite moje komplimente Batisti de Vilanisu, koji vodi brigu o Milanu i o Salaju. A vama, moja verna drugarice, zahvaljujem na svakoj reči podrške koju ste mi uputili – ni kašalj velikog majstora nije umrljao nežnost trenutka. – Ponekad kao što reči imaju dvostruko značenje, odeća je opšivena dvostrukim štofom.

Niko, pa ni Maturina, nije razumeo poslednju Leonardovu rečenicu. Niko se nije u isti mah naročito potrudio da razotkrije zagonetnost njegovih reči. Pre ili kasnije, neko će se iznenaditi otkrivši to značenje, ili će veliki majstor poneti ishod enigme u grob.

– Leonardo, naredio sam da se započne rad na vašem projektu. *Château** Šambor će početi da se gradi čim bude mo imali sve što nam za to bude neophodno. Domeniko je nestrpljiv da vizualizuje vaš arhitektonski rad spojen sa merdevinama od dvostrukog propelera. Francuska i Italija

* Franc.: zamak. (Prim. prev.)

su jednodušne. Iako je teško to stvoriti pošavši ni od čega, uveravam vas da će projekat biti uspešan, *mon ami*.

Fransoa Prvi mu je poklonio te lepe reči. Odlično je znao da Leonardo neće stići da vidi svoj rad, pa čak ni zalazak sunca. Sve i da je tako, bio je siguran da će lepa vest obradovati njegovog osetljivog prijatelja. Međutim, kralj nije očekivao da čuje ono što će biti izgovoreno.

– Veličanstvo, nisu me porazile poteškoće izazova. Porazilo me je jedino vreme... – rekao je Leonardo, ne pridajući značaj vesti o Šamboru.

– *Maitre*, više volim da me zovete Frančesko – odgovorio je kralj skromno, što je Leonardo umeo da nagradi najtoplijim pogledom.

– Tako će i biti, dragi Frančesko. Tako će i biti – i sklopio je oči. – Keko... približite se...

Njegov pomoćnik se brzo primakao. Tim gestom Frančesko Melci naglasio je prisustvo kralja Francuske, koji je pak namerno prevideo odsustvo formalnosti.

– Recite mi, učitelju... Šta vam treba? – pitao je, kao da se vreme zaustavilo samo kako bi on zadovoljio svog instruktora.

– Samo zagrljaj, prijatelju moj. Samo zagrljaj – odgovorio je Leonardo delikatnom bojom glasa.

Melci se toliko nežno privio uz telo svog učitelja da bi svaki ljubavni par koji bi to video bio ljubomoran. Međutim, scena nije imala veze sa libidom ali jeste sa nežnošću, poštovanjem, divljenjem i, ponajviše, bolom.

– Keko, prijatelju moj. Ne budite tako tužni – Leonardo je lepim rečima želeo da umiri svog mladog poklonika. – Biću živ kad god budete pričali o meni. Sećajte me se – rekao je i, sa mnogo zavereništva, namignuo mu.

Leonardo je tako uzdahnuo da su svi odmah mogli da znaju da on neće ugledati novu zoru i da mu život izmiče

nakon tolike patnje i progona; nakon toliko šifrovanih poruka i toliko tragova, četkicom ili ne, ostavljenih istoriji. Leonardo da Vinči išao je ka sopstvenom kraju.

– Frančesko... prijatelji... Kucnuo je čas – divljenja dostojan i u isti mah ranjiv, Leonardo je bio spreman za kraj – da nastavite bez mene.

– Učitelju! – viknuo je Melci, ne prikrivajući jecaj.

– *Maitre... Mon père...* – te kraljeve reči utapale su se u njegovo more suza ali i u okean plača svih prisutnih.

– Došlo je vreme... da poletim...

I poleteo je, više i dalje no ikad. Bio je to let bez povratka na koji ćemo svi, pre ili kasnije. Prostoriju je napala grobna tišina.

Kao da je video duha, Fransoa Demulen se okrenuo i tiho otišao do vrata koja je veoma oprezno zatvorio kada je izašao napolje.

Maturina je suzama natopila maramicu.

Fransoa Prvi je ćutao. Bila je to veoma rečita, kurtoazna tišina puna divljenja.

Frančesko Melci, Keko, pao je na pod, sećajući se zavereničkog namigivanja.

Privezan za zemlju, Leonardo da Vinči osvojio je nebo.